

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 1. junija 1863.

List II.

Kaj cvetice pravijo?

Za 4 otroče glasove postavil Fr. Sr. Adamič.

Andante molto.

I. Sopran.
II. Sopran.

Na tra-ti ze - le-ni cve - ti-ce cve - to, Nas

I. Alt.
II. Alt.

va-bi-jo k se-bi, ve - li - jo ta - ko: Smo čver-ste in mla-de in

pi - sa - ne vse; Al' cve-tje to na-še v ne - var-no-sti

Ko pride prezgodaj vročina al' mraz,
 Nam zvéne, upade cveteči obraz,
 Nam kmali zaklene pomladni se vert,
 Jesen že pripelje nemilo nam smert.

Mladenči, deklice so ravno takó,
 In kakor cvetice v nevarnosti z'lo.
 Zapelje se kmali mladinsko serec,
 In lica cveteče zbledijo, zvené.

Zatoraj mladina, ti rožnika cvet,
 Lè čuj, da ne spači hudobni te svet!
 Ponižnost in čistost naj v skerbi ti bo,
 In cvetje bo tvoje cvetelo v nebo!

Opomba. Kjer učenci le samo enoglasno pojó, tam naj učitelj prestavi napev v As - dur.

Zakaj nekteri mlajši učitelji zaostajajo?

To je vprašanje, ktero se večkrat ponavlja in ktero bi si vsak mladi učitelj lahko sam odgovoril. Kdo neki zaderžuje mladega učitelja, da zaostaja? Mladi učitelj se zaderžuje naj pred sam; drugič mu radi nastavljajo zapreke stareji učitelji; tretjič pa ga zaderžuje tudi vsaka domača nezadovoljnost. Ne bo tedaj od več, če omenimo nekaj, kar se večkrat pripeti. — Mladeneč, poln živega duha, si rad risa veselo prihodnost, ter si stavi zlate gore po zraku. Stopivši na prag djanskega življenja, pa zagleda vse drugo polje, kakoršnega si je pred domišljeval. Kdor se rad hvali in samo plačila pričakuje za svoje delo, mu je tolikanj težje, ko vidi, da mu je svet nehvaležen in sirov do njega, kar se učitelju večkrat prigodi. Ali ga mari to ne stori nezadovoljnega? Drugič se učitelj pregreši, če sam sebe preveč čisla. Večkrat vidimo mladence, ki prenapeto mislijo, da Bog vé, kaj vse znajo in vejo, in sla-

bejega sobrata čez ramo gledajo. Gotovo bi nihče ne storil tega, če bi sam sebe bolj poznal. Spoznati bi mogel, da to ni njegova zasluga, če ga je Bog kaj bolje obdaroval in mu podelil prilžnost, da se je kaj več učil, in da je bolj izrejen, kakor marsikdo njegovih sobratov. Taka napuhnjena misel je učitelju zelo nevarna. Marsikdo, ki misli, da veliko ali vse vé, je že daleč zaostal za svojimi bolj prostimi sobrati, zato, ker si ni prizadeval, da bi se bil dalje izobraževal. Rekli smo, da mlademu učitelju nastavljajo zapreke tudi stareji učitelji. To je res. Mnogo je učiteljev, kateri še preveč ljubijo staro kopito in vse bolj novo zaničujejo. Če pride mladi učitelj starejemu pomagat in je vnet za novo metodo, ni tedaj čudno, da se s starejim ne vjemata in vsak na svojo stran vlečeta. Žalostno je, če stareji učitelj vedno mlajšemu jamo koplje in vsako naj manjo stvarico povekšuje in razširja. Naj pred in naj raji se stareji in mlajši učitelji sprimejo zavoljo cerkvene godbe. Če mladi učitelj še ne razumé naravno toliko muzike kakor stareji, ga stareji precej zaničuje, in ravno to mu je orožje, da ga tudi pri občinstvu pripravlja ob veljavo. Ne more se tajiti, da so nekteri mlajši učitelji manj izurjeni v godbi od starejih; toda to je naravna reč. Povsod, posebno pa pri godbi, se je treba mnogo mnogo vaditi, če hoče kdo kaj znati. Pa tudi to je resnično, da marsikteri stareji učitelji navadno radi govoré: „Dosti sem skusil svoje leta; naj si skušajo tudi mladi!“ Tako misleč pa stareji učitelj mlademu vedno več žolča prilija. Kaj vsega človek ne sliši, če je v družbi starejih in mladih učiteljev. Stareji učitelji terdijo svojo, mladi svojo, — in največkrat so uni in ti krivi razpertij, ki izhajajo iz takih publih domišljij. — Tudi vsaka domača nezadovoljnost rada razdeva serce nadepolnega mladenča. Kdor ne gre v šolo z veselim in zadovoljnim srcem, se mu ne ljubi, da bi kaj prida delal in se trudil. — Pred vsem naj bo tedaj mladi učitelj pohleven. Nikar naj se ne ponaša s tem, da kaj zna in vé. Kdor misli, da veliko zna in vé, je svoj suženj. Komu bi ne prišle na misel besede velikega modrijana Sokrata, namreč: „Vem, da nič ne žnam“. — Umnost le takrat kaj velja, kadar je pohlevna. Ni lepšega pri mladem človeku, če je pohleven; to stori, da ga vse spoštuje in ljubi, in pripelje posebno mladega učitelja na naj boljšo stopnjo njegovega imenitnega namena.

J. Erščen.

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

To je bilo sicer vse lepo dobro in hvale vredno, ako pa to reč prav do dobrega prevdarimo, reči moramo dobro je bilo, ker ni bilo boljšega. Procesije napravljene so bili tako slovesne, da je bilo včasih kakih 14.000 otrok pri njih; podpirali so mnogostransko to bratovšino, vendar je nadškofov konsistorij tožil, da veliko otrok teh nauk ne obiskuje, ker ne marajo za svarjenje duhovnov, deželjska gosposka pa nič ne stori, da bi se red vzdrževal. Ker so pa otroci verstoma k keršanskemu nauku prišli in ker se je povsod le mehanično podučevalo, odropotali so otroci večidel odgovor; pravo podučevanje in spodbujenje, se vé, da to ni bilo.

Tudi država ljudskega odgojenja ni popolnoma v nemar pusčala. Imela je pa to za nekaj takega, za kar ima cerkev skrbeti in tedaj ni drugega storila, kakor da je 1. cerkvene naredbes s svojo veljavo in zapovedi podpirala, 2. da je zvananje nerednosti in prepire s svojo razsodivno besedo poravnala.

Bila je zapoved, da ne sme biti med keršanskim naukom srenjskih shodov. Gosposkom in vradnikom je bilo zaterjeno, da naj hišnim gospodarjem zapovedo, da pošiljajo svoje otroke k keršanskemu nauku. Zato da mladost, ki živino pase, v škodljivi nevednosti ne ostane, ni se smela živina pred na pašo goniti, dokler ni keršanski nauk minul.

Zvananje okoliscine, kjer je morala vlada razsojevati, so bili ali prepri med duhovščino in zemeljsko gosposko ali med fajmoštrom in sosesko zastran sprejemanja in izpusčenja šolnikov. Vsled marsikterih preprirov, ki so tu ali tam nastajali, je določil cesarski patent dne 2. novembra l. 1750., da zanaprej ima pravico v službo jemati učitelja le gosposka *), akoravno bi ne bila patron; učitelja, ki ga hoče sprejeti, naj fajmoštru predstavi, da ga izpraša; ako ga poslednji pripravnega ne najde, naj gosposka drugega imenuje ali naj se oberne na konsistorij; če pa zoper učitelja v službi tožbe pridejo zadevajoče službo ali zaderžanje, naj ga fajmošter posvari; če pa vé, da bi nič ne pomagalo ali če gosposke ni precej pri rokah, naj ga od-

*) Pomniti je treba, da ta čas je bila še gosposka (grajščine) vse, soseska (kmetje) pa nič.

stavi; v imenitnih rečeh, ktere pa dušnih ne zadevajo, naj ga pa gosposka posvari.

V solnograški nadškofiji je zahtevala duhovska gosposka, da se ji izroči popolnoma oblast, da sprejme in odverže učitelja, ki je že tako fajmoštru podložen kot cerkovnik in organist; ali tudi leta 1770., ko so se te pritožbe zaslišale, vlada ni drugače razsodila, kakor poprej, da namreč soseska učitelja fajmoštru predstavi, ta naj ga izpraša, poterdi ali odverže; ako pa v službi dobro ne stori, naj se to pové soseski, ki ga bo gotovo iz službe spustila.

Kar pa šolo po posameznih deželah zadene, je bilo to različno, tam boljše tam slabše; povsod so se slišale pritožbe; čeravno postave niso bile slabe, vendar jih niso spolnovali.

Da to ne more tako ostati, v tem so bili pač vsi enih misel. „Žalibog, da je preveč znano“, tako je govoril sloveč školnik l. 1780. oziraje se na preteklost, „da se razun očetov pobožnih šol in razun nun, ki so odmenjene za podučevanje ženske mladosti, skoraj nihče ne zmeni za nižje šole“. Preden so začeli šole, hotli so zvediti, kako da je s šolstvom do vezda. Zvedilo se je, da na Dunaji, kjer je bilo v primeri naj več šol, izmed 19.314 za šole ugodnih otrok jih je le 4665 v očitne šole hodilo, 8017 jih je bilo, ktere ni nihče v veri ali sicer v čem drugem podučeval. Na deželi jih je pa izmed 133.419 v šolo hodilo le 23.292; vsi drugi ostali so brez šolskega poduka.

Še slabše je bilo po drugih deželah. Po glavnih mestih sicer ni primanjkovalo ne šol, ne učnikov. V Terstu bilo je 17 nemških šol in po njih 514 učencev. Kako pa so bili plačani, se iz okoliščin tedanjega časa lahko posname. Od Ljubljane toži grof Emanuel iz Torres, da je tam več podučevavcev (instruktorjev), kakor jih je bilo svoje dni v Atenah in Rimu; vradne naznanila pa so povedale, da duhovščina po deželi branje imenuje reč za prosto ljudstvo škodljivo. *)

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Po tem ovinku tedaj zopet k reči.

Nauk od stavkov zdi se mi tako važen, da naj učitelj nikar

*) Jabacin, kapitulár dekan v Novem mestu (ad Nro. 1203 l. 1773.)

ne misli, da zgublja čas, ako se pri taci poglavjih dalj časa pomudi.

Kdor ne razumé golega stavka, razumel ne bo razširjenega, še manj pa zloženega. Ne terdim, da bi potem ne znal dobro in lepo pisati, saj ravno to se doseže z obilnim pisanjem; izurjenost in logika mu poveste, kako da naj besede postavlja. Ali svoje robe prodati ne more, pa tudi sam sebi ne odgovarjati, zakaj da tako piše. Pri učeniku je pa vendar poglavitna reč, da umé to svoje lepo in kakor more dobro spečati. Koliko je pa tudi ljudi, akoravno se štejejo med omikane, da bi znali v kratkih stavkih svoje misli lepo izraževati, tako da bi jih vsak prosti lahko razumel. Marsikteri misli svojo reč tako prav učeno in umetno povedati, da govori v rogovilastih tropih in dolzih periodah — človek bi mislil, da hoče osramotiti sv. Janeza Zlatousto; ko pa primernega sklepa pričakuje, pokaže se mu, da bi bilo treba visokoučenega pisatelja v šolo pošiljati, da bi pred vsem nauka od stavkov bolj temeljito naučil se.

Reči sem hotel s tem, da je nauk od stavkov zelo važen in imeniten, da se pa tisti, ki hoče kaj pisati, pred vsem mora vaditi, pa veliko vaditi, pa teorijo z rabo združevati. Nauk v teoriji stavkov ostal bi nerodoviten, ko bi se temu ne pridruževale tudi primerne vaje. Zato naj pa učitelj skerbí, da mu bojo otroci, kolikor mogoče, v celih stavkih odgovarjali. *) Prilika se mu ponuja pri branji. Večkrat naj jim učitelj daje tudi pismenske naloge. Kolikor otroci v gramatiki napredujejo, toliko težje naloge naj se jim dajejo. Drugi pristavek v naši gramatiki, obsegajoč naloge za vaje v govorjenji in pisanji naj se jemlje v soglasju s slovniškimi vajami. Zraven teh naj pa daje učitelj še drugih primernih vaj. V kratkem: vse šolsko podučevanje naj bo tako obravnano, da se otroci do tje pripeljejo, da morejo izraževati svoje misli pismeno. In lih tam razločuje se omikan izobražen človek od neizobraženega.

Govoril sem od tega poglavja (V.) bolj obsirno, ter sem hotel pokazati, da gramatika ni ravno tako okorna, če se prav

*) Vendar pa je pri vsih rečeh treba pravilne mere. Tako p. bil sem pri marsikterem šolskem izpraševanju, kjer so otroci 2. ali 3. razreda ponavljali vprašanja pri številskih nalogah. Meni se ni to družega zdelo, kakor zguba časa; otroci I. leta naj ponavljajo vprašanja, ali 9, 10 letnim otrokom ni treba tega?

obravnuje, da je pa to vse pri učitelji; nevreten učitelj si tudi z naj boljši šolsko knjigo ne bo vedil kaj pomagati.

VI.

Časovnik v velivnem naklonu.

V v o d.

Obranovali smo dosihmal pripovedovavne stavke. Vidili smo, kako se narejajo, kateri so njih obstojni deli. Versta sedaj pride na velivne stavke.

Razgovor.

Kako rečem, kadar Jožeta pokličem in mu ukažem, da naj bere? Kako pravijo mati, ko te zjutraj pokličejo? Kako pravi gospodar velevalje svoji družini, da naj gre na polje orat, sejat, žet? i. t. d.

Tako govoriti se pravi zapovedovati ali veleovati; stavek, v katerem se kaj zapoveduje ali velevalje, se imenuje veliven stavek, in časovnik, beseda, s katero se djanje reči pové, stavi se v velivni naklon.

Poskusite tedaj napraviti velivne stavke iz teh le besedi: deček, vbogati; kristijan, darovati; zidar, zidati; Janez, risati; kuharica, kuhati.

Kako ste zavili časovnike: vbogati, darovati, zidati, risati, kuhati v velivnem naklonu?

Časovniki tedaj, ki se v nedoločivnem naklonu skončujejo na ati-ovati (5., 6. oblika), napravljajo velivni naklon tako, da se končnice nedoločivnega naklona preminjajo na aj in uj.

Kako imajo v velivnem naklonu časovniki: čuti, šteti, greti, liti, biti?

Na je se skončujejo tudi večidel časovniki (1. oblike), ki se glasé v sedanjem času na jem.

Vsi drugi časovniki skončujejo se pa v velivnem naklonu na i, p.: hoditi, nositi, voziti, govoriti.

Za čerki r in l pridevalje se pa rad mehčavni j, p.: orati = orji, sčipati = sčiplji i. t. d.

Kako zapové učenik učencem, da naj bodo mirni?

Časovnik biti ima tedaj v velivnem naklonu bodi, bodite.

Opombe povedó bitstvo velivnega naklona. Vprašanja: Kedaj govorimo v velivnem naklonu? Kakšen stavek se imenuje veliven? Ktero ločnico stavimo na koncu pripovedovavnega, ktero pa na koncu velivnega stavka?

C.

Po „vajah slov.-nemških“ se učenci naučé a) nemških besed, b) nemških izrazov.

Kako se veliven stavek še lahko drugače izobrazuje, pride pozneje na versto.

VII.

Zloženi časovniki.

Vaje nemško-slovenske.

Vaje, tukaj navedene, so v ta namen, da se s pomočjo slovensčine nemščina ložeje v glavo vtiskuje. Za slovensčino se ti zgledi ne menijo. Je pa tudi slovenski zloženi časovnik popolnoma različen od nemškega, kar zadeva pomen obojih. V slovenskem se, pridevaje časovniku prednice, preminja tudi djanje časovnika, kajti postaja iz nedoveršivnega doveršiven in prestopa iz ene oblike v drugo; v nemškem pa prednice premené pomen časovnika, p.: „hauen, abhauen, suchen = aussuchen, giessen = begiessen.

Otrokom v ljudskih šolah se to ne more še do drobnega razkladati, le pri branji ali govorjenji jih lahko na to opominjamo, kako se v slovenskem dá lepo z eno besedo povedati, kar Nemec le z več besedami more povedati; slovensčina le nemščini na noge pomaga, in je pri učeniku, koliko prostora hoče ravno dovoliti slovensčini. Obširnejše se slovensčina prednaša v srednjih in višjih šolah.

Pri tem nauku (od zloženih časovnikov) naj učenik primer-no vpleta slovensčino; naj zbuja pri zloženih časovnikih jezikoslovno zavest, da bodo v enacih okoliščinah pri branji ali pisanji razločevali doveršivne in nedoveršivne časovnike.

Vaje nemško-slovenske.

Kaj dela dervar? Dervar seka; on tedaj drevje podsekuje, veje odsekuje. Debelo vejo dalj časa odsekuje, na zadnje jo pa vendar le odseka. Kaj tedaj pomeni sekati, kaj odsekati? Ravno tako tudi z drugimi besedami: tožiti, zatožiti. Oče povabijo v nedeljo ptujca v gostje. Gost obljubi

in pride. Domači pa ne pridejo le v nedeljo, ampak prihajajo vsaki dan v obednico. Tako tudi: vzhajati, zahajati, iskati, iziskovati, pridjati, pridevati, bežati, ubežati, politi, polivati, razumeti, razumevati, razpadati, razpasti, prodati, prodajati, razsoditi, razsojevati, terpeti, poterpeti.

Kako porabljevati vaje slovensko-nemške, povedali smo pri prejšnjih poglavjih; od različnosti jezikov govorili smo lih kar, tedaj se nam zdi to nepotrebno.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXIV.

U. Tolikanj navadna je besedica *kar* (kar je bilo v njej; davno je uže, kar so me poslednjikrat blagoslovile njene roke); ravno tako se velikrat najde *ker* in *kjer* (ker sem stara; kjer je prebivala...), in ako se ne motim, sem bral že tudi *kir*. Razloži mi vsaj nekoliko te besedice!

T. Kar je *a*) oziravno zaime (*quod*) iz vprašavnega *kaj* (*quid*) z nanašavnim *r* namesti nekdanjega *še* (*ka-že*): kar imam, rad dam; *b*) narečje (*extemplo, tunc*): grem po cesti, kar me brat sreča, — kar skoči serna pred-me; kar pojdi; *c*) vez (latinski *qua, quoad, quamdiu* in *quot*): Kristus govori zdaj kar (kakor) človek zdaj kar Bog; kar mene zadene, bodi tako; leto je, kar se nisva vidila; kar ga poznam, je vedno enak; za menoj, kar (kolikor) vas je junakov; *d*) medmet (*en, ecce*) skorej kot v *b*): komaj sežem po njem, kar (siehe da!) se zgrudi; kar pojdi; nikar ne hodi; in kakor je nič prav za prav namesti nikaj in nikar, ničesar, tako se rabikot medmet nikar-*i*, nikarta ali -*ita*, nikarte in celo nikarmo sem že slišal; dostikrat se kar *e*) vjema z nemškim *gar*: kar vse, kar nobene ne zamolči, kar verjeti mi noče itd.

U. Pa vendar ni ta-le naš kar iz nemškega *gar*?! — Kako se loči *ker* mimo *kjer*?

T. Ker je vez in sicer vzročivnega pomena (*quum causale, da, weil, denn*): ker sem stara; ker ga dobro poznam; ker je res; kjer je pa povračivno zaime, ki nam rabi kot na-

rečje in kaže kraj ali mesto (locale, wo), in kakor je kje namesti nekdanjega k d e (ubi, interr.), tako je kjer namesti k d e že, k d e ž (ubi relat., da, wo).

U. In kaj pomeni kir?

T. Kir je morebiti *a*) le okrajšano iz kteri (keri, ker, kir), ali je pa *b*) iz ki (sim ter tje ki, ka, ko) z nanašavnim *r*, torej oziravno zaime kir (qui).

U. V gospodnji molitvi „O če naš, *kir* si v nebesih“ — se pogostoma sliši prav na tanko kir.

T. Ne le sliši, tudi piše se v mnogoterih starih in novih knjigah.

XXV.

U. Prej si djal, da se ki tu in tam sklanja; zakaj se pa ne povsod, in kako se razlaga in strinja z njim kteri, *a*, *o*?

T. Naš sedanji ki, razun imenov. in zvav. vselej z osebnim zaimkom (ki ga, ki mu, ki jim itd.), nekdanj celo ni bil znan, in še sedaj je le po nekterih krajih; po družih, zlasti dolenskih ga sklanjajo brez kakčega pridevka (kega, ke, kemu itd.).

U. Kako pa je bilo nekdanj in kaj imajo namesti njega drugi Slovani?

T. Nekdanj je bilo kij, kaja, koje, in južni bratje naši imajo iz tega preobraženo koi (koj ali koji), koja, koje, rod. kojega, daj. kojemu itd.

U. Ali ni to vse eno: ki, ki ga, ki jim, in kij ali koj, kojega, kojim, itd.? Zakaj bi neki tudi mis kupaj ne pisali?

T. Saj je tudi po Slovenskem, po koroških in štajerskih krajih v navadi, in po moji misli bi bilo dobro pisati oboje, kakor se lepo spreminja v spisih ranjkega Slomšeka, kojemu slava bodi na veke!

U. Namesti kteri se berejo prav razne oblike: kateri, katir, ker, ktir, kir itd. Kaj je misliti o teh? kako imajo drugi Slovani?

T. Rusje imajo kotorij, kakor je v staroslovensčini tudi (k'torij, koterij), in Čehi ktery; južnim Slovanom je pa neznano in celo po dolenskih krajih slovenstva je malo navadno.

U. Kako se razlaga?

T. Eni mislijo, da je *a*) iz *k'* in *to*, z nanašavnim *r* (ktor); eni pa, da je *b*) s primernim obrazilom *tara* (kakor v besedah *vtori*, *alter*, *secundus*, in *jeter*, *quidam*), in po tem bi se vjemalo nekoliko z latinskim *uter*. Mogoče je celo, da je sestavljeno s *k'* in *jeter*?

U. Kako mi je torej pisati, in ali se sme spušcati *i* na koncu?

T. Da se *i* piše, mislim, je bolje; kotori v novoslovenskem menda ni bilo nikdar v navadi. Piše se zdaj večidel *kteri*; v slovesnih govorih, pravi Metelko, se rabi *kateri*.

U. V tacih, kaj ne, kakoršne imamo časi v čitavnici naši, v besedah? Zakaj se pa sploh ne piše *kateri*?

T. Ker Čehi pišejo *kteri* in ker se zlasti v sestavah dobro podá, da besede niso predolge (*malokteri*, *marsikteri* nam. *malokateri*, *marsikateri*, *vsakeri* nam. *vsakkateri*); govori se pa z nekim glasnikom med *k* in *t*, da ni preterdo.

U. Torej bom navadno pisal *kteri* in *kateri*; *ki*, *ki ga*, *ki mu*; pa tudi *køj*, *a*, *e*, da se poprimemo v pisanji pravice nekterih Slovencev in da se vjemamo s slovanskimi brati ob jugu.

XXVI.

U. Ne vem, zakaj pravi z vsem, in malo niže s kakim veseljem, — tu *i* tam *e* v tistem sklonu. Povej mi torej, kdaj se ima pisati *e* in kdaj *i*, potlej pa, zakaj pišejo še zdaj nekteri *-iga*, *-imu*, *-im*, nekteri pa *-ega*, *-emu*, *-em*?

T. Segel si s tem v tisto borbo, ki je že davno in menda za vselej potihnila, da si eni res še *-iga* in *-am* pisarijo; toda svest sem si, da ne bodo več dolgo. Imenovali so se *omegarji* in *amigarji*, pa tudi *ekavci* (*jekavci*) in *ikavci*!

U. Ker zdaj pišemo *o* in *e*, povej mi bolj na tanko, v katerih sklonih je rabiti *o* namesti *a*?

T. Pri moških in srednjih imenih v enoj. storivnem, dvoj. dajavnem in storivnem, in v množ. dajavnem; ženske *a* vse-skozi ohranijo. Prav je pisati *o* tudi pri narečjih na *oma* namesti poprejšnjega *ama* (*tikoma*, *polagoma*, *neprenehoma*) razun tacih, ki se izpeljujejo iz ženskih imen (*p. silama*); vendar se tudi te dajo izobrazovati na ravnost iz glagola, torej *siloma* iz *siliti*.

U. Kdaj se piše *e* namesti *i* v prilogih?

T. Spet pri moških in srednjih prilogih v enoj. rodivnem dajavnem in skazavnem, toda le v enojnem številu; v storivnem in v dvojnem in množnem številu se mora pisati *i*.

U. Tedaj je napačno z vsem ali pa vsem ljudem?

T. Zaimena imajo nekatere svojo lastno sklanjo, da obdržijo *e* celo v družih sklonih, post.: ta, tega, tem v skaz. in stor., teh, tema, tem, temi itd. Po tem zgledu se ravnaajo nekteri drugi zaimki in števnik: on, onega, onema, oneh, onemi... dveh, obeh, dvema, obema... treh, trem... in po teh tudi ves, vsem, vseh, vsemi, in kjer je v navadi sega, seh, sem. Vendar je prav vsim v storiv., vsih, vsimi, kakor tudi sih, simi (do sih mal, po sih mal, od sih dob), ker se bolje vjema z *i*, jega., ki ima v dvojnem in množnem jima, jih, jimi itd.

U. Zdi se mi, da se govori in piše tudi peteh in petih, petem, petemi in petimi. Ali je kaj razločka med tema oblikama?

T. Razločka ni, in res se sliši pri števnikih oboje, pri družih prilogih pa je stanovitno pisati le *i* v dvojnem in množnem številu.

U. Zakaj se eni še deržijo oblik *am-iga*, in zakaj so se večidel poprijeli pisave *om-ega*?

T. Razložil sem to reč pri neki drugi priliki, torej jo hočem tukaj ponoviti le ob kratkem. *Am-iga* pisarijo eni raji, ker se je *a*) v novoslovensčini do poslednje dobe skorej sploh tako pisalo, iz stare, vterjene navade; *b*) ker se po nekterih krajih na tanko izgovarja; *c*) ker jim lepše zveni na njih uho, in *d*) ker se je po njihovi terditvi jezik sam tako olikal in obrusil i. t. d.

U. Zakaj pa naj pišemo *om-ega*?

T. 1) Za *om* so naslednji razlogi: *a*) staroslovensčina; *b*) sorodni slovanski jeziki (hrov. serb., slovaški, ruski in rusinski vsaj nekaj); *c*) rabijo se te oblike pri kranj. dolenskih, hrov., oger. in štajar. Slovencih; *d*) so v resnici slovenske, in v vsih boljših slovnica h poterjene; *e*) pospešujejo vzajemno približevanje slov. bolj memo *am*, *ama*; *f*) moške in srednje imena se po njih dosledno ločijo od ženskih; *g*) ako se nalasé ne zategujejo, tudi lepoglasja ne kazé; *h*) v knjižnem jeziku vsaj enota gospodinji; *i*) so starejše kot *am*, —

beró se ne le v stari, ampak tudi v novoslovensčini (vid. briz. spom.) i. t. d.

U. Čast torej, komur čast! — In iz katerih vzrokov pišemo ega, emu, em?

T. 2) To pa a) zavoljo zlage in razlage ali izpeljave iz priloga in iz namestke ali osebnega zaimka *i*, jega, jemu (lepi, lep-jega, lep-jemu, lep-jem), in ker ima storivni le jim, torej je pisati vseskozi *lepim*, *dobrim*, in morebiti je bolje celo s tim, sim; vsim; b) nekaj Slovencev, štajerskih in ogerskih na tanko *ega* izgovarja; c) izrekujemo večidel polglasnik, ki ga tudi večidel z *e* zaznamujemo, ker zanj pravega znamnja v novoslovensčini pogrešamo; d) se strinjamo po njih s Poljci, razun *h* s Čehi, zlasti s Slovaki, spodnjimi in gornjimi Serbi ali Lužičani, in po ožjih ali topljenih soglasnikih skoraj z vsimi Slovani; e) se ta množnik nekoliko stika z imenskim: *drevesa*, *semena*, *teleta*; f) so te oblike ravno tako stare v novoslovensčini: *hudega*, *zlega* (iz zel, zla, zlo), *tujega* itd.

U. Oblike ega, emu, em so mi bile koj všeč; am, ama se pa res lepše glasi kakor om, oma. Vendar, ker so bolj vzajemne in je njih izreka svobodna, ti rad verjamem, da bodo te oblike v kratkem sploh zmagale, in prav želeti je, da bi skoraj. Nikakor ne razumem, kako se morejo nekteri unih tako terdo deržati!

T. Da se raba pravi sedaj to, kar po latinski *usus*, veš. Nekdaj, v staroslovensčini se je raba reklo tudi dekla (ancilla, serva). In latinski pregovor veli: „*usus tyrannus*“, kar bi se po slovenski djalo: „*navada popada*“. Dostikrat pisatelji, zlasti mladi kako obliko popadejo, slepo posnemajo ter se je pisaje privadijo brez pomislika, ali je res pristna, primerna, dobra, ali ni ktera še bolja memo une, ktere na zadnje kar ne morejo popustiti.

U. Res je taka: Navada popada!

K o m a r j i.

Na sredi vasi je velika luža. Večer je. Nad lužo imajo komarji veliki ples. To je živo in veselo. Gosta versta veselih

plesavcev se zaganja gori in doli, na desno in na levo, naprej in nazaj, na tanko tako, kakor je navada pri izobraženih plesih. Smuk! in roj se vzdigne nakviško nad zeleni bezeg, in smuk! je zopet tik nad vodo. Vseh sto in sto plesavcev se suče kakor svitek, če ga lučaš na kviško. Vse živalice so enega duha; kakor ena hoče, stori hitro druga in vse na enkrat. Tako delajo več časa.

Vendar tudi počivajo. Godba potihne in plesavci si poiščejo pripravnega prostora, da bi si nekoliko oddahnili. Zeleni listki so jim mehke blazinice. V cvetji dobé naj boljših sladčic, s kterimi se hladé in krepčajo.

„Kako je vendar veselo v gorkem zraku“, pravi mladi komarček, ki se je ta dan še le prerodil in iz vode prišel; „tete! kako pa je bilo doli v vodi merzlo in tamno! Ves ljubi dan smo se mogli loviti sim ter tje po vodi, in nismo imeli ne nog, ne perut. Le malokrat nam je priplavala kaka drobtinica in nas kaj nasitila“. — „To je res!“ pravi drugi, „in verh tega smo še težko, težko pririli do verha vode, da smo dobili kaj dobrega zraka; tukaj gori pa obilno dihamo čversto sapo, ki je namešana z naj prijetnišim cvetnim duhom“.

„Naj boljšega pa vendar še ne poznate“, pravi neki stari komar, ki je že več belih dni dočakal.

„Pripoveduj nam, ljubi stari oče“, ga prosijo drugi. Stari se odkašlja in pripoveduje: „Neki dan, pa je že dolgo, dolgo, smo veseli plesali kakor danes; privertili smo se do bližnje hiše, na unkraj luže. Tu smo zagledali neizrečeno lepo, svitlo reč — luč. Ne veste, kako lepa je luč; še bolj je svitla kot naj svitlejša kresnica! Tej prekrasni stvari si nismo mogli načuditi. Berž pustimo ples, in jo udarimo skozi odperto okno proti luči v hišo. Toda, povedati vam moram, da je to kaj zapeljivo. Veliko naših mladih bratov, ki so šli blizo svitlobe, so si posmодili perute in noge, in so pocepali mertvi na tla. Drugi pa smo šli po izbi sim ter tje ogledovat. Bila je polna izba dobrovoljnih ljudi. Jaz se usedem nekemu človeku na čelo, mu vtaknem rivček globoko v kožo, in kerví sem se naserkal, da sem bil rudeč kakor rak. Povem vam, to je bila dobra večerja!“

Tako kramljajo komarji in pripovedujejo, kako se jim je že na svetu dobro godilo tako dolgo, da se je že jelo daniti. Vsaki si išče tamnega, tihega prostorčka in pravi drugemu: „Zvečer se vidimo zopet!“

Pa kako malo jih je dočakalo večera! Nekteri gredo počivat v tamno bičevje in ne zapazijo nastavljene pajčevine, se vjamejo in gerdi paik jih zadavi. Drugi letajo nad vodo, in lej! žaba jih zasači in požre po dva in več na enkrat. Eni so šli na bližnje drevo; pa tam je imel šinkovec gnjezdo, in skoro vse polovi s kljunom in jih daje lačnim mladičem za prvo kosilo. In tako je še deset in deset plemen tičev, ki ves dan brezskerbne komarje lové in moré. — Začne se že mračiti. Nekteri bolj pogumni komarji se že prederznejo in upajo iz skritih kotov in prihajajo k luži. Toda lastovke še niso šle spat; na desni in levi švigajo blisku enako, in vselej, kadar se ktera zasukne, ji je že komar v kljunu. Na zadnje še, ko je solnce že za gorami, prileté topirji in pazijo, koliko komarjev je še za nje ostalo. Mala, mala tropica komarjev se pravi vkup na bezgovo cvetje, in zastonj čakajo svojih drugih bratov. Potem se razidejo in babice gredo doli k vodi, in se usedejo po tankih travicah in koreninicah, ki iz vode molé, ter nesejo jajčica. Jajček se jajčka prime, ter jih sto in sto plava po vodi kakor mali čolniček. Malo dni potem jih gorki solnčni žarki obudé; naredi se jim debela glavica s kosmatim repičem. In tako plavajo množica za množico, da jih je vse černo po luži. Nekoliko tednov potem se zopet spremené, in ko se mesec drugič napolni, je po vodi vse polno praznih tankih mešičkov; mladi komarji pa plešejo v večjih množicah visoko po zraku, ter dokončajo ples, ki so ga njih starši začeli.

Novice.

Z Dunaja. Tukajšno srenjsko svetovavstvo je sklenilo, da bo poslalo tri učitelje dunajskih ljudskih šol k občnemu zboru nemških učiteljev, in je odločilo za to vsakemu 200 gold. sr. — To je lep zgled marsikteri srenji.

Iz Benedek. Sliši se, da je doktor zdravilstva in prvi zdravnik v tukajšni bolnišnici po dolgem trudu dognal prestavo tudi v slovenskem jeziku slovečih M. A. Muretovih bukev „o izreji mladosti“ (Institutio puerilis). Zagotavlja se, da je slovenska prestava v heksametrih prav izverstna. To veličastno delo bo gotovo zelo zelo obogatilo in ozaljšalo naše pedagogično polje.

Iz Ljubljane. Prišla je na svetlo lepa knjižica pod naslovom „Zlati klasi“, v katero je vrednik „Novic“ gosp. dr. Bleiweis iz svojih izverstnih koledarčkov vse krasno lepoznavsko blago nabral in z lepimi obrabi Valvazor-ja, Zoisa, Vodnika, Miklošiča, Vraz-a i. t. d. skupaj zvezati dal. Dobivajo se ti „Zlati klasi“ pri g. Blazniku po 60 kr. Gotovo jih bo rad kupil vsaki, kdor še nima vseh teh koledarčkov. — V nedeljo so se po tukajšnih cerkvah končale „Šmarnice“. Veselo smo poslušali mile in prelepe slovenske Marijne pesmi, kakoršnih menda nobeni drugi narod nima. Zlasti pri „Šmarnicah“ v Ternovem, kjer so bile zopet letos izvirne in domorodne, je vsakdo lahko spoznal, kako lepoglasno doni naš slovenski jezik in kako ljubo se razlega vbrano domače petje. Tudi v Šenkavcih, kjer se večerne „Šmarnice“ po nemški obhajajo, smo nazadnje še vselej slišali kako mило slovensko pesmico, s katero smo se pri sveti devici po domače posloveli. Slava tedaj gosp. mojstru Rihar-ju!

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji: G. g. Jožef Barle, 1., in Peter Kapun, 2. učitelj v glavni šoli v Ipavi, sta zaterdno postavljena. — G. Jožef Jeršič, zač. učitelj v Zalog-u na Gorenškem, je 13. pret. m. umerl. R. I. P.

 Opominek. Današnji list prinese spredaj svojim čast. bralcem pesmico z napevom, ki je natisnjen z lepim **novim notnim tiskom**, ktere ga si je „Tovaršev“ založništvo po želji mnogih čast. g. g. naročnikov ravnokar napravilo, in bo tedaj za naprej lahko tiskalo v „Tovaršu“ in posebej vsakoršne napeve s figuralnimi in koralnimi glaskami. S to veselo novico pa vnovič priporočamo „Tovarša“, da bi ga vsi slovenski učitelji in domoljubni Slovenci še bolj podpirali z naročnino, z dopisi in z izverstnimi napevi. „Kruh le s kvasom izhaja!“

Listnica. G. uč. v R.: Peter, le naprej s pegazom! Poslani lepi pesmici smo vtaknili v 2. zvezek „Darek-a“, ki se že natiskuje. — G. Jož. H. pri sv. d.: 1 gold. 40 kr. imate pri „Tov.“ založništvu hranjenih.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.